

International
Labour
Organization

► การคุ้มครองในภาคปฏิบัติ

ข้อท้าทายและมุมมองของแรงงานทำงานบ้านในการเข้าถึง
การคุ้มครองทางสังคมในประเทศไทย

สนับสนุนโดย

Australian
Aid

Canada

▶ การคุ้มครองในภาคปฏิบัติ

ข้อท้าทายและมุมมองของแรงงานทำงานบ้านในการเข้าถึง
การคุ้มครองทางสังคมในประเทศไทย

► ลิขสิทธิ์

ลิขสิทธิ์ © องค์การแรงงานระหว่างประเทศ พ.ศ. 2566

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2566

สิ่งพิมพ์ของสำนักงานแรงงานระหว่างประเทศ สงวนลิขสิทธิ์ตามพิธีสารฉบับที่ 2 ของอนุสัญญาว่าด้วยลิขสิทธิ์สากล อย่างไรก็ตาม อาจสามารถนำเนื้อหาบางส่วนของสิ่งพิมพ์ไปใช้ได้ โดยไม่ต้องได้รับอนุญาต ภายใต้เงื่อนไขว่าต้องระบุแหล่งที่มาของเนื้อหา นั้น สำหรับการทำซ้ำหรือการแปลนั้น สามารถยื่นเรื่องขอสิทธิ์ได้ที่ ILO Publishing (Rights and Licensing), International Labour Office, CH-1211 Geneva 22, Switzerland หรืออีเมล: rights@ilo.org โดยสำนักงานแรงงานระหว่างประเทศมีความยินดีต่อการยื่นขอสิทธิ์ดังกล่าว

ห้องสมุด สถาบัน และผู้ใช้อื่นๆ ซึ่งจดทะเบียนกับองค์กรต่างๆ ที่ทำงานด้านสิทธิการทำซ้ำ สามารถถ่ายเอกสารสิ่งพิมพ์ได้ตามวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้ในใบอนุญาตที่ออกไว้ให้กับองค์กรเหล่านี้ ท่านสามารถค้นหาลงองค์กรที่ทำงานด้านสิทธิการทำซ้ำในประเทศของท่านได้ที่ www.ifrro.org

การคุ้มครองในภาคปฏิบัติ: ข้อท้าทายและมุมมองของแรงงานทำงานบ้านในการเข้าถึงการคุ้มครองทางสังคมในประเทศไทย
กรุงเทพฯ: สำนักงานแรงงานระหว่างประเทศ 2566.

ISBN: 9789220387726 (print), 9789220387733 (web PDF)

ฉบับภาษาอังกฤษ: *Protection in Practice: Challenges and perceptions of domestic workers accessing social protection in Thailand.*

ISBN: 9789220387702 (print), 9789220387719 (web PDF)

รูปแบบการนำเสนอในสิ่งพิมพ์ของ ILO เป็นไปตามแนวปฏิบัติของสหประชาชาติ และการนำเสนอข้อมูลต่างๆ มิได้แสดงถึงความเห็นใดๆ ของสำนักงานแรงงานระหว่างประเทศเกี่ยวกับสถานะทางกฎหมายของประเทศ พื้นที่ หรือเขตการปกครอง หรืออำนาจการปกครองใดๆ หรือเกี่ยวกับการกำหนดแนวเขตชายแดนใดๆ

ผู้เขียนรับผิดชอบต่อความเห็นที่แสดงไว้ในบทความ การศึกษา และข้อเขียนที่ตีพิมพ์อื่นๆ แต่เพียงผู้เดียว การจัดพิมพ์สิ่งพิมพ์นี้ไม่ได้แสดงถึงการรับรองของสำนักงานแรงงานระหว่างประเทศต่อความเห็นต่างๆ ที่แสดงไว้ในสิ่งพิมพ์นี้

การอ้างถึงชื่อกิจการและผลิตภัณฑ์ทางการค้าและกระบวนการผลิตต่างๆ ไม่ได้หมายถึงการรับรองของสำนักงานแรงงานระหว่างประเทศ และการไม่ได้อ้างถึงกิจการ ผลิตภัณฑ์ทางการค้า หรือกระบวนการผลิตใดก็ไม่ถือว่าสำนักงานแรงงานระหว่างประเทศไม่ให้การรับรอง

ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งพิมพ์ขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ และผลิตภัณฑ์ดิจิทัล สามารถค้นหาได้ที่ www.ilo.org/publns

เอกสารสรุปนี้ได้รับทุนสนับสนุนส่วนหนึ่งจากกระทรวงการต่างประเทศและการค้า รัฐบาลออสเตรเลีย และ Global Affairs Canada รัฐบาลแคนาดา ความคิดเห็นที่แสดงในรายงานนี้เป็นของผู้เขียนเท่านั้น และไม่จำเป็นต้องเป็นความคิดเห็นของรัฐบาลออสเตรเลียหรือรัฐบาลแคนาดา

ลิขสิทธิ์ภาพ

ภาพปก: © Chalinee Thirasupa/ILO

หน้า iv: © Chalinee Thirasupa/ILO

หน้า viii: © Piriya Vessuwon/ILO

พิมพ์ในประเทศไทย

► กิติกรรมประกาศ

เอกสารสรุปฉบับนี้เขียนโดย เจนน่า ฮอลลิเดย์ จากข้อมูลการสัมภาษณ์ภาคสนามและแปลโดย ขวัญฤทัย ศิริพัฒน์โกศล และรัตติยา ภูละออ ขอขอบคุณแรงงานทำงานบ้านและนายจ้างทุกท่านที่ได้กรุณาใช้เวลาให้สัมภาษณ์เล่าเรื่องราว และให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับอนาคตและความเป็นไปได้ในการเปิดกว้างของการคุ้มครองทางสังคมในประเทศไทย

เอกสารสรุปฉบับนี้ได้รับการทบทวนโดยเจ้าหน้าที่องค์การแรงงานระหว่างประเทศประจำประเทศไทย และสำนักงานแรงงานระหว่างประเทศประจำภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ได้แก่ บูโน่ คุณน่า จิตติมา ศรีสุขนาม วสุ ธีระศักดิ์ พริยดา เวสสุวรรณ ชลธิชา ตั้งวรมงคล รัชเมศก์ นาเปี้ย-มัวร์ แอนนา โอัสเซน แอนนา เองบล็อม และแอนเดรียส ชมิตซ์ เรียบเรียงโดยเอียน บาร์นส์ และออกแบบโดย นภิษา ลีละศุภพงษ์

เอกสารสรุปฉบับนี้เกิดจากความร่วมมือระหว่างโครงการสร้างเสริมศักยภาพเพื่อส่งเสริมการลงทุนที่คำนึงถึงเพศสภาพในการสร้างงานที่มีคุณค่าในภาคเศรษฐกิจใส่ใจ (The Care Economy Project) และโครงการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิแรงงานข้ามชาติ (TRIANGLE in ASEAN) ดำเนินโครงการโดยองค์การแรงงานระหว่างประเทศ

The Care Economy Project ส่งเสริมแนวทางบูรณาการการลงทุนในเศรษฐกิจภาคการดูแล (การดูแลเด็ก และการดูแลระยะยาว) เพื่อตอบสนองต่ออุปสงค์-อุปทาน โดยระบุและเปิดช่องว่างในนโยบาย การลงทุน การให้บริการ ด้านทักษะฝีมือ และการทำงานที่มีคุณค่า เพื่อนำไปสู่ความเท่าเทียมทางเพศสภาพโดยใช้ยุทธศาสตร์การสร้างการตระหนัก การลดภาระ และการจัดสรรภาระงานดูแลที่ไม่ได้รับค่าจ้าง และให้คุณค่าสำหรับงานผู้ดูแล รวมถึงแรงงานทำงานบ้าน โดยการยกระดับและให้การรับรองทักษะแรงงาน ตลอดจนปรับปรุงสภาพการทำงานเพื่อมุ่งสู่การสร้างวงจรที่เป็นธรรม โครงการนี้ได้รับเงินทุนสนับสนุนจากองค์การแรงงานระหว่างประเทศ

TRIANGLE in ASEAN ให้ความช่วยเหลือด้านเทคนิคและสนับสนุนเป้าหมายร่วมในการบรรลุคุณภาพการสูงสุดของแรงงานงานข้ามชาติที่มีต่อการเจริญเติบโตของภูมิภาคอาเซียนอย่างเท่าเทียม ครอบคลุม และมั่นคง โดยขจัดความไม่เท่าเทียมและการเลือกปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติ โดยเฉพาะแรงงานข้ามชาติที่เป็นผู้หญิง LGBTQIA+ และผู้พิการ โครงการนี้ได้รับเงินทุนสนับสนุนจากกระทรวงการต่างประเทศและการค้า รัฐบาลออสเตรเลีย (The Department of Foreign Affairs and Trade (DFAT)) และ Global Affairs Canada รัฐบาลแคนาดา

► Acronyms and abbreviations

ASEAN	Association of Southeast Asian Nations
IES	Informal Employment Survey
ILO	International Labour Organization
LPA	Labour Protection Act
NSO	National Statistical Office
SSF	Social Security Fund
SSO	Social Security Office

► สารบัญ

► กิตติกรรมประกาศ	v
► Abbreviations	vi
► 1. บทนำ	1
► 2. ข้อค้นพบที่สำคัญจากข้อมูล	2
2.1 คำว่า “งานบ้าน” ครอบคลุมบทบาทและทักษะที่หลากหลาย	3
2.2 งานบ้านไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงานที่จ้องนับ หมายความว่าแรงงานทำงานบ้าน ไม่ได้รับการคุ้มครองกรณีค่าจ้างขั้นต่ำ	4
2.3 แรงงานทำงานบ้านคนไทยไม่ได้รับการคุ้มครองด้านการประกันสังคมภาคบังคับที่กำหนดไว้สำหรับลูกจ้าง	6
2.4 แรงงานข้ามชาติทำงานบ้านไม่ได้รับการคุ้มครองด้านการประกันสังคมทุกกรณี	7
2.5 ความสามารถในการจ่ายเงินสมทบถูกมองว่าเป็นอุปสรรคที่จะให้ความคุ้มครองแรงงานทำงานบ้านในโครงการ ประกันสังคม	9
► 3. บทสรุป	10
► บรรณานุกรม	11

1. บทนำ

งานบ้านมักถูกมองว่าแตกต่างไปจากการจ้างงานในภาคอื่นๆ โดยมองว่า “ทำงานไม่เหมือนคนอื่น ๆ” กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานบ้าน เช่น การทำความสะอาดบ้าน การทำอาหาร การดูแลเด็ก และการดูแลสมาชิกครอบครัว มักเกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ในครัวเรือนแบบดั้งเดิมของผู้หญิงที่มีต่อครอบครัว ซึ่งเป็นบทบาทที่ไม่มีค่าตอบแทนหากทำโดยสมาชิกในครอบครัว อย่างไรก็ตาม ความสำคัญของงานบ้านที่มีต่อเศรษฐกิจได้รับการยอมรับมากขึ้น และแรงงานทำงานบ้านได้เรียกร้องการคุ้มครองและสิทธิเหมือนแรงงานภาคอื่นๆ เพื่อให้แรงงานทำงานบ้าน ได้รับการยอมรับว่า “ทำงานเหมือนคนอื่น ๆ”

ข้อมูลที่เป็นทางการจากสำนักงานสถิติแห่งชาติประมาณการว่ามีแรงงานทำงานบ้านจำนวน 289,760 คนในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2561¹ โดยร้อยละ 69 เป็นผู้หญิง และร้อยละ 34 มีการจ้างงานโดยอ้อม (กล่าวคือ ผ่านตัวแทน หรือผู้ให้บริการ) ประมาณการจากข้อมูลกรมการจัดหางาน ในปี พ.ศ. 2564 ชี้ว่ามีแรงงานข้ามชาติทำงานบ้านในประเทศไทยจำนวน 127,015 คน โดยร้อยละ 84 เป็นผู้หญิง² แรงงานข้ามชาติทำงานบ้านส่วนใหญ่มาจากประเทศเมียนมาร์ อย่างไรก็ตาม การประเมินจากการศึกษาที่จัดทำโดยสำนักงานประกันสังคม ในปี พ.ศ. 2561 ชี้ว่ามีแรงงานทำงานบ้านในประเทศไทยจำนวน 1.4 ล้านคน³ ความแตกต่างอย่างมากในตัวเลขการประมาณการสะท้อนถึงลักษณะของงานนอกระบบ ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดแนวทางในการกำหนดการคุ้มครองทางสังคมต่อแรงงานทำงานบ้านที่แตกต่างกัน⁴

งานบ้านมักถูกมองว่าแตกต่างจากงานในระบบในภาคอื่นๆ แรงงานทำงานบ้านมักถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของครัวเรือนหรือ “ญาติสมมติ”⁵ สิ่งนี้เห็นได้จากลักษณะผสมผสานระหว่างทักษะในการทำงานและมุมมองว่าเป็นเสมือนหนึ่งในสมาชิกครอบครัว⁶ การมองว่าแรงงานทำงานบ้านว่าไม่ใช่ลูกจ้างนั้นมีผลต่อองค์ประกอบหลักอื่นๆของการจ้างงาน โดยครัวเรือนที่จ้างงานนั้นไม่ถูกมองว่าเป็นนายจ้าง และบ้านเองก็ไม่ถูกมองว่าเป็นสถานที่ทำงาน

ยิ่งไปกว่านั้น การปฏิบัติที่แตกต่างต่อแรงงานทำงานบ้านนี้ยังเห็นได้จากการที่แรงงานไม่ได้รับความคุ้มครองอย่างเต็มที่ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ของไทย สิทธิแรงงานของลูกจ้างทำงานบ้านบางอย่างได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎกระทรวงแรงงาน ฉบับที่ 14 พ.ศ. 2555 หมายความว่า ประเภทงานที่เป็นงานบ้านไม่ได้รับการคุ้มครองครอบคลุมเช่นเดียวกับแรงงานภาคอื่นๆ ซึ่งรวมถึง กรณีค่าจ้างขั้นต่ำ ชั่วโมงการทำงานปกติ ค่าล่วงเวลา เวลาพักหรือวันลาพิเศษต่างๆ เป็นการได้รับการคุ้มครองเพียงบางส่วนตามบทบัญญัติเกี่ยวกับวันหยุดและสิทธิลาป่วย

นอกจากนี้ พระราชกฤษฎีกา กำหนดกิจการหรือลูกจ้างอื่นที่ไม่อยู่ในบังคับตามกฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม พ.ศ. 2560⁷ ยกเว้นแรงงานทำงานบ้านจากการคุ้มครองด้านการประกันสังคม โดยเฉพาะแรงงานทำงานบ้านที่ไม่ได้จ้างโดยสถานประกอบการธุรกิจ ด้วยเหตุดังกล่าว ในขณะที่ลูกจ้างส่วนใหญ่ในประเทศไทยได้รับการคุ้มครองจากการประกันสังคมภาคบังคับตามมาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 แรงงานทำงานบ้านกลับถูกยกเว้นการคุ้มครองเป็นการเฉพาะซึ่งจำกัดสิทธิประโยชน์ที่ต่ำกว่าภายใต้บทบัญญัติอื่นๆ ของพระราชบัญญัติประกันสังคม และแรงงานข้ามชาติทำงานบ้านไม่ได้รับการคุ้มครองโดยสิ้นเชิงจากพระราชบัญญัติประกันสังคม

1 สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561, สถิติการจ้างงานนอกระบบของประเทศไทย

2 กรมการจัดหางาน, 2564, สถิติแรงงานจดทะเบียนในประเทศไทย เดือนพฤศจิกายน 2564 ดูข้อมูลได้ที่: https://www.doe.go.th/prd/assets/upload/files/alien_th/427111426d06f1444cae7e5f5a9b2791.pdf

3 ในการศึกษาปี พ.ศ. 2561 สำนักงานประกันสังคมประเมินว่ามีครัวเรือนประมาณ 1,220,000 ครัวเรือนทั่วประเทศที่มีการจ้างแรงงานทำงานบ้านจำนวนทั้งสิ้น 1,431,000 คน ในกลุ่มตัวอย่างของการศึกษานี้ ร้อยละ 96.4 เป็นแรงงานทำงานบ้านที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกันตนกองทุนประกันสังคม ภายใต้มาตรา 39 ไม่ทราบว่าตนสามารถขึ้นทะเบียนผู้ประกันตนภาคสมัครใจได้

4 ดู ILO, 2023, Policy review on social security for domestic workers in Thailand (กำลังจัดพิมพ์)

5 ILO, 2016, Worker, Helper, Auntie, Maid? Working Conditions and Attitudes Experienced by Migrant Domestic Workers in Thailand and Malaysia. ดูข้อมูลได้ที่: https://www.ilo.org/asia/publications/WCMS_537808/lang--en/index.htm

6 ILO, 2015, Employers' perspectives towards domestic workers in Jordan. ดูข้อมูลได้ที่: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---arabstates/---ro-beirut/documents/publication/wcms_429584.pdf

7 มาตรา 3 ให้กิจการหรือลูกจ้างดังต่อไปนี้ เป็นกิจการหรือลูกจ้างอื่นที่ไม่อยู่ในบังคับตามกฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม....(8) ลูกจ้างของนายจ้างที่เป็นบุคคลธรรมดา ซึ่งงานที่ลูกจ้างทำนั้นมิได้มีการประกอบธุรกิจรวมอยู่ด้วย

กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน อยู่ระหว่างดำเนินการทบทวนกฎหมายคุ้มครองแรงงาน ฉบับที่ 14 (พ.ศ. 2555) การทบทวนนี้เพื่อกำหนดขอบเขตการขยายถึงสิทธิแรงงาน และการคุ้มครองทางสังคมที่เพิ่มขึ้นให้กับแรงงานทำงานบ้าน ทั้งแรงงานไทยและแรงงานข้ามชาติ

จากข้อมูลเชิงคุณภาพที่เก็บรวบรวมจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับแรงงานทำงานบ้าน จำนวน 20 คน (ทั้งแรงงานไทยและแรงงานข้ามชาติ) และนายจ้างจำนวน 4 คน ในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2565 เอกสารสรุปนี้ต้องการแสดงให้เห็นถึงประสบการณ์ของแรงงานทำงานบ้านในประเทศไทย รวมถึงแรงงานข้ามชาติที่ทำงานบ้าน โดยเฉพาะประสบการณ์ในการเข้าถึงการคุ้มครองทางสังคมในประเทศไทย ในจำนวนแรงงานทำงานบ้านทั้ง 20 คน เป็นคนไทยจำนวน 9 คน และแรงงานข้ามชาติ 11 คน โดยเป็นคนเมียนมาร์ 6 คน คนลาว 3 คน และคนกัมพูชา 2 คน ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง แบ่งเป็น ผู้หญิงจำนวน 15 คน และผู้ชาย 5 คน ถึงแม้จำนวนตัวอย่างในการสัมภาษณ์จะมีขนาดเล็ก แต่สัดส่วนไม่แตกต่างจากความเป็นจริง อย่างไรก็ตาม กรอบการสุ่มจำนวนตัวอย่างเป็นการประมาณการ

2. ข้อค้นพบที่สำคัญจากข้อมูล

1. คำว่า “แรงงานทำงานบ้าน” เมื่อพิจารณาจากเนื้อหา ไม่ว่าจะเป็นการทำความเข้าใจ ทำอาหาร และงานดูแล ครอบครัว งานและทักษะที่หลากหลาย
2. แรงงานทำงานบ้านหญิงมีค่าจ้างที่ต่ำกว่าแรงงานชาย แต่กลับมีชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน
3. งานบ้านที่โดยปกติเป็นลักษณะของงานที่ไม่ใช่งานสำหรับผู้หญิง และต้องทำงานนอกตัวบ้าน (เช่น งานรักษาความปลอดภัย) ให้ค่าจ้างที่สูงกว่า
4. แรงงานทำงานบ้านที่ทำงานหลายแห่ง มองการทำงานลักษณะนี้ว่า มีทั้งอิสระมากกว่าและยังมีรายได้มากกว่าด้วย
5. แรงงานทำงานบ้านคนไทยจำนวนมาก ยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับแผนและสิทธิประโยชน์ภายใต้การประกันสังคมของตน แม้จะเป็นผู้ประกันตนอยู่แล้ว
6. ในกรณีที่แรงงานข้ามชาติไม่มีสถานะทางกฎหมายหรือได้ปรับสถานภาพทางกฎหมายหลังจากเข้ามาในประเทศไทยแล้ว แรงงานข้ามชาติเหล่านี้ยังมีความเข้าใจและการเข้าถึงโครงการประกันสุขภาพแรงงานที่แตกต่างและสับสน ในกรณีนี้หมายถึงการประกันสุขภาพแรงงานข้ามชาติ
7. การสนับสนุนเพื่อจ่ายเงินสมทบกองทุนประกันสังคมของผู้ให้ข้อมูลอยู่ในระดับสูง
8. แรงงานข้ามชาติขาดความไว้วางใจและ/หรือความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ของการประกันสังคม ซึ่งน่าจะสะท้อนถึงระดับของสิทธิประโยชน์ที่ต่ำที่แรงงานเห็นจากการคุ้มครองที่ตนได้รับ

► 2.1 คำว่า “งานบ้าน” ครอบคลุมบทบาทและทักษะที่หลากหลาย

อนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศว่าด้วยแรงงานทำงานบ้าน พ.ศ. 2554 (ฉบับที่ 189) นิยาม “แรงงานทำงานบ้าน” ว่าหมายถึงบุคคลใดก็ตาม ไม่ว่าหญิงหรือชายได้รับมอบหมายให้ทำงานบ้านตามที่มีความสัมพันธ์ในการจ้างงาน⁸ โดยทั่วไปแล้ว งานบ้านหมายถึงงานที่ทำในหรือเพื่อครัวเรือนเดียวหรือหลายครัวเรือน หากกล่าวโดยเฉพาะลักษณะงานสามารถครอบคลุมบทบาทและทักษะต่างๆ มากมาย รวมถึงงานบ้าน การดูแลสุขภาพส่วนบุคคล การทำสวน และการขับรถ

ในกรณีของเนื้องานที่อาจเป็นที่เข้าใจอย่างกว้างๆ ว่าเป็น “งานบ้าน” บทบาทและเนื้องานจะแตกต่างกันไป ได้แก่ การทำอาหาร การทำความสะอาดบ้าน การซักผ้ารีดผ้า และงานบ้านทั่วไป โดยข้อมูลที่ได้รับมีดังนี้

งานหลักของหนูคือทำความสะอาดบ้าน บางครั้งเจ้านายกลับมาก็จะให้ทำอาหารบ้าง [แรงงานทำงานบ้านหญิงชาวเมียนมาร์]

งานหลักของพี่คือทำอาหารให้คนในบ้าน พอเสร็จจากงานหลัก ก็จะช่วยงานบ้านอื่นๆ เช่น ทำความสะอาด [แรงงานทำงานบ้าน/คนครัวหญิงชาวไทย]

หนูช่วยงานบ้าน เช่น **งานบ้านทั่วไป ซักผ้า และรีดผ้า** [แรงงานทำงานบ้าน/ทำความสะอาดหญิงชาวเมียนมาร์]

หนูทำงานเป็นแม่บ้านและทำทุกอย่างรวมถึงดูแลเด็กด้วย เริ่มจากทำความสะอาด กวาด ถู และเตรียมน้ำชาให้กับนายผู้หญิง และทำอาหารให้น้อง ทำอาหารเช้าและอาหารเย็นสำหรับผู้ใหญ่ในบ้านด้วย [แรงงานทำงานบ้าน/ดูแลผู้สูงอายุหญิงชาวเมียนมาร์]

ในทำนองเดียวกันเนื้องานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็ก การดูแลคนและการดูแลผู้สูงอายุ⁹ ก็มีความหลากหลายเช่นกัน

หนูดูแล [น้อง] อายุ 4 ขวบ โดยต้องช่วยอาบน้ำ แต่งตัวให้น้อง ซักผ้า และป้อนข้าว ส่วนใหญ่ทำแค่นั้น เพราะตอนนี้ น้องไปโรงเรียนอนุบาลแล้ว [ผู้ดูแลเด็กหญิงชาวเมียนมาร์]

พี่รับผิดชอบทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคุณยายซึ่งป่วย เตรียมและป้อนอาหารให้ ทำความสะอาดห้องและเสื้อผ้า [ผู้ช่วยดูแลตัวเองได้ไหม] ผู้ป่วยดูแลตัวเองไม่ได้เลย เป็นผู้ช่วยติดเตียง [ผู้ดูแลหญิงชาวไทย]

คุณยายป่วยหนัก เป็นผู้ช่วยติดเตียง ตอนนี้อายุ 88 ปี แล้ว **หนูต้องดูแลคุณยายทุกอย่าง ทั้งเรื่องทำความสะอาดอาหาร และยาของคุณยาย** รวมถึงการดูแลเรื่องอื่นๆ [แรงงานทำงานบ้านหญิงชาวลาว]

คำอธิบายของเนื้องานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสวน การรักษาความปลอดภัย หรือการขับรถ มีความจำเพาะชัดเจนมากขึ้น

หนูตรวจสอบรถทุกคันที่เข้ามาในพื้นที่โครงการ ซึ่งอนุญาตให้เฉพาะลูกบ้านเท่านั้นที่เข้ามาในบริเวณโครงการได้ ผู้มาติดต่อต้องขออนุญาต [พนักงานรักษาความปลอดภัยหญิงชาวไทย]

ผมดูแลทรัพย์สินของลูกบ้าน ดูแลความปลอดภัยของลูกบ้าน จัดที่จอดรถ และบางครั้งก็ต้องจับกุมด้วย [พนักงานรักษาความปลอดภัยชายชาวไทย]

ผมตัดหญ้าและรดน้ำต้นไม้ [คนสวนชายชาวเมียนมาร์]

8 ILO, 2011. Domestic Workers Convention (No. 189) ดูข้อมูลได้ที่: https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C189

9 เป็นการให้การดูแลและการช่วยเหลือแก่บุคคลตามกิจวัตรในชีวิตประจำวัน ต่อบุคคลซึ่งต้องการการดูแลเนื่องจากปัญหาเรื่องอายุ ความเจ็บป่วย การบาดเจ็บ หรือสภาพร่างกายหรือจิตใจอื่น ๆ

► 2.2. งานบ้านไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน ทั้งฉบับ หมายความว่าแรงงานทำงานบ้านไม่ได้รับการคุ้มครองกรณีค่าจ้างขั้นต่ำ

พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 กำหนดให้ลูกจ้าง หมายถึง “ผู้ซึ่งตกลงทำงานให้นายจ้างโดยได้รับค่าจ้าง ไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไร” กฎกระทรวงแรงงานฉบับต่อมา (ฉบับที่ 9 และฉบับที่ 14) และพระราชกฤษฎีกา พ.ศ. 2560 ได้กำหนดให้งานบ้าน เป็นงานที่ “ไม่ได้มีการประกอบธุรกิจรวมอยู่ด้วย” ซึ่งมีผลให้งานบ้านไม่ได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายแรงงานอย่างเต็มที่ ผลกระทบที่สำคัญของกรณีนี้คือแรงงานทำงานบ้านไม่ได้รับประโยชน์จากการคุ้มครองเรื่องค่าแรงขั้นต่ำ (ปัจจุบันอัตราค่าจ้างขั้นต่ำอยู่ระหว่าง 313 - 336 บาท หรือประมาณ 10 เหรียญดอลลาร์สหรัฐต่อวัน)¹⁰ องค์การแรงงานระหว่างประเทศ ประมาณการในปี พ.ศ. 2559 ว่าร้อยละ 90 ของแรงงานข้ามชาติทำงานบ้านในประเทศไทยมีรายได้ต่ำกว่าค่าจ้างขั้นต่ำ¹¹

เอกสารสรุปนี้ ใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ในปี พ.ศ. 2565 พบว่า **ค่าจ้างของแรงงานทำงานบ้านที่เป็นผู้หญิงสูงกว่าค่าจ้างขั้นต่ำ อย่างไรก็ตาม ค่าจ้างของแรงงานทำงานบ้านที่เป็นผู้หญิงบางรายต่ำกว่าค่าจ้างขั้นต่ำ เมื่อมีการหักค่าใช้จ่ายรายเดือน สำหรับอาหารและที่พัก เป็นต้น**

พี่เริ่มงานเวลา 8.00 น. และทำงานจนถึง 17.00 น. โดยจะมีวันหยุดเดือนละ 2 วัน นายจ้างจะเลี้ยงข้าว 3 มื้อต่อวัน หากมีอาหารเหลือ นายจ้างจะให้นำกลับบ้านได้ พี่ได้รับเงินเดือน 10,000 บาท ต่อเดือน **[ประมาณ 344 บาท/วัน]**¹² [แรงงานทำงานบ้านหญิงชาวไทย]

หนูเริ่มทำงานตอน 07.00 น. และมีพักกลางวัน 1 ชั่วโมง ต่อจากนั้นจะทำงานจนถึง 17.00 น. หนูมีหน้าที่ทำความสะอาดห้องน้ำ ซักผ้า กวาดพื้น ในแต่ละเดือน หนูมีวันหยุด 2 วัน ซึ่งหนูสามารถเลือกวันหยุดเป็นวันไหนก็ได้ หนูได้ค่าจ้างเดือนละ 10,000 บาท มีอาหารกินฟรีวันละสามมื้อ **[ประมาณ 344 บาท/วัน]** [แรงงานทำงานบ้านหญิงชาวเมียนมาร์]

หนูทำงานวันละ 7-8 ชั่วโมง ถ้านายจ้างอยู่บ้าน แต่นายจ้างไม่อยู่บ้าน หนูทำงานวันละ 3-4 ชั่วโมง หนูจะทำงานเยอะขึ้น ถ้านายจ้างมีงานเลี้ยงที่บ้าน บางครั้งนายจ้างก็ให้เงินพิเศษ ซึ่งก็แล้วแต่นายจ้างเลย หนูได้เงินเดือนละ 10,000 บาท อยู่กับนายจ้างไม่ต้องเสียค่าที่พัก แต่หนูต้องหาซื้ออาหารมาทำกินเอง **[ประมาณ 344 บาท/วัน]** [แรงงานทำงานบ้านหญิงชาวเมียนมาร์]

หนูเริ่มงาน 6 โมงเช้า ถึง ประมาณ 5 โมงครึ่ง โดยจะหยุดวันอาทิตย์ แต่หนูจะไม่หยุดก็ได้ หนูได้ค่าจ้างเป็นรายวันวันละ 400 บาท ถ้าหนูไม่มาทำงานก็จะไม่ได้ค่าจ้างในวันนั้น [หนูไม่ได้รับค่าล่วงเวลา] นายจ้างให้เช่าบ้านซึ่งอยู่ใกล้ๆ กับบ้านนายจ้าง ค่าเช่าก็ไม่แพงเท่าไร ประมาณ 2,000 บาทต่อเดือน รวมค่าน้ำและค่าไฟแล้ว ซึ่งค่าใช้จ่ายจะอยู่ระหว่าง 400 ถึง 600 บาทต่อเดือน ถ้าวินวันหยุด หนูก็ไม่ได้อะไร ถ้าเป็นช่วงปีใหม่ นายจ้างจะให้โบนัสประมาณ 2,000 - 3,000 บาท **[ประมาณ 307 บาท/วันหลังหัก]** [ผู้ดูแลเด็กหญิงชาวเมียนมาร์]

เนื่องจากแรงงานทำงานบ้านยังไม่ได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายแรงงานในบทบัญญัติที่เกี่ยวกับค่าล่วงเวลา และเวลาพัก **ค่าจ้างของแรงงานทำงานบ้านที่ต่ำอยู่แล้วจึงยิ่งต่ำมากขึ้นเนื่องมาจากชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานกว่า** การสำรวจแรงงานนอกระบบ ปี พ.ศ. 2561 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ รายงานว่าชั่วโมงทำงานเฉลี่ยต่อสัปดาห์ของแรงงานทำงานบ้านสูงกว่าแรงงานประเภทอื่นๆ ที่ 4.1 ชั่วโมง โดยแรงงานทำงานบ้านทำงานประมาณ 46.7 ชั่วโมงต่อสัปดาห์¹³ ข้อมูลเชิงคุณภาพสนับสนุนข้อค้นพบนี้

พี่ทำงานทุกวัน และก็ยังไม่ได้หยุดงานเลย เพราะนายจ้างขอให้ทำงานล่วงเวลา พี่ขอหยุดได้ แต่ก็ต้องถามนายจ้างก่อน **พี่ทำงานทั้งวัน เกือบ 24 ชั่วโมงต่อวัน** พี่พักได้ก็ต่อเมื่อคุณยาย (ผู้ป่วย) กลับ [ผู้ดูแลหญิงชาวไทย]

ปัจจุบันหนูมีรายได้มากกว่า 10,000 บาทต่อเดือน **แต่ต้องทำงาน 24 ชั่วโมงต่อวัน** โดยมีวันหยุด 1 วัน หนูต้องดูแลผู้ป่วยทุกอย่าง โดยจะหยุดทุกวันอาทิตย์ ถ้าหนูไม่หยุด ก็จะได้โอที [ซึ่งหนูจะมีรายได้] ประมาณ 18,600 บาท [ต่อเดือน] หนูมีค่าใช้จ่าย วันละ 120 บาท [ค่าอาหาร] [ผู้ดูแลหญิงชาวลาว]

10 คัดจากการเปลี่ยนแปลงในระดับภูมิภาค หลังจากการจัดทำเอกสารสรุปฉบับสมบูรณ์ ประเทศไทยเพิ่มอัตราค่าจ้างขั้นต่ำอยู่ระหว่าง 328 - 354 บาทในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2565

11 ILO, 2016. Worker, Helper, Auntie, Maid? Working Conditions and Attitudes Experienced by Migrant Domestic Workers in Thailand and Malaysia. Bangkok.

12 ในกรณีที่ค่าจ้างเป็นรายเดือน อัตรารายวันจะคำนวณตามเดือนที่มี 31 วัน ลบด้วยวันหยุดประจำสัปดาห์หรือประจำเดือน

13 สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561. การสำรวจแรงงานนอกระบบ

มีงานสองกะ แต่หนูเลือกทำงานเฉพาะกะกลางคืน **เริ่มงานเวลา 19:00 น. และเลิกงานเวลา 7:00 น. ของวันถัดไป** หนูได้รับค่าจ้างวันละ 500 บาท แต่ไม่มีค่าจ้างสำหรับวันหยุดหรือวันลาพักร้อน [พนักงานรักษาความปลอดภัยหญิงชาวไทย]

หนูเริ่มงาน 7 โมงเช้า เลิกงาน 3 ทุ่ม บางวันก็เลิกเร็วกว่านี้ ในแต่ละเดือนหนูจะมีวันหยุดสองวัน แต่ถ้าทำงานในวันหยุดหนูก็จะได้เงินเพิ่มเป็นสองเท่า หนูมีรายได้เดือนละ 15,000 บาท ตอนเริ่มงานใหม่ๆ หนูได้รับเงินเดือน 10,000 บาท และนายจ้างค่อยๆ เพิ่มเงินเดือนให้เป็น 500 บาทต่อปี ไม่รวมค่าอาหารซึ่งหนูต้องจ่ายเดือนละ 1,500 บาท [แรงงานทำงานบ้านหญิงชาวลาว]

การสำรวจแรงงานนอกระบบ ยังพบว่าแรงงานทำงานบ้านผู้ขายมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่าผู้หญิงในงานบ้าน ข้อค้นพบนี้ได้รับการสนับสนุนโดยข้อมูลเชิงคุณภาพ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า**งานที่ได้รับค่าตอบแทนสูงกว่าไม่ใช่งานที่เดิมเป็นบทบาทของผู้หญิงและไม่ใช่งานที่ต้องทำในครัวเรือน** สิ่งนี้อาจบ่งชี้ถึงการเปลี่ยนแปลงมุมมองของงานบ้านซึ่งแตกต่างจากงานที่เดิมเป็นของผู้หญิงที่ต้องทำในบ้าน

ผมได้รับค่าจ้างทุกวัน - **550 บาทต่อวัน และได้รับเบี้ยเลี้ยง วันละ 50 บาท** [พนักงานรักษาความปลอดภัยชายชาวไทย]

ผมเริ่มงานเวลา 8.00 น. และพักเที่ยง 1 ชั่วโมง (12.00 - 13.00 น.) ปกติผมเลิกงานเวลา 17.00 น. **ผมได้รับค่าจ้าง 500 บาทต่อวัน นายจะให้โบนัสประจำปี** ให้ที่พักและอาหารฟรี (วันละ 3 มื้อ) [คนสวนชายชาวกัมพูชา]

ผมทำงานตั้งแต่ 07.30 น. ถึง 17.00 น. และพักกลางวันตั้งแต่ 12.00 น. ถึง 13.00 น. ผมทำงาน 6 วันต่อสัปดาห์ ทำวันจันทร์ถึงวันเสาร์ หยุดวันอาทิตย์ **มีรายได้ 15,000 บาทต่อเดือน** นายจ้างเลี้ยงอาหารกลางวันฟรี เวล่านายจ้างไม่อยู่เป็นสัปดาห์ ผมไม่ต้องขับรถแต่ยังได้รับค่าจ้างเต็มจำนวน [ประมาณ 555 บาท/วัน] [คนขับรถชายชาวไทย]

[ผมทำงาน] ตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันเสาร์ และมีวันหยุดวันอาทิตย์ [โดยได้รับค่าจ้างในวันหยุด] **15,000 บาท** [ประมาณ 555 บาท/วัน] [คนขับรถชายชาวไทย]

อีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้งานลักษณะนี้มีค่าจ้างสูงกว่าอาจเป็นเพราะการจ้างงานผ่านบุคคลที่สามซึ่งเป็นคนกลาง แรงงานทำงานบ้านในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพนักงานรักษาความปลอดภัยและคนขับรถ มีการจ้างและจัดหาโดยตัวแทนผู้ให้บริการเพิ่มมากขึ้น กรณีนี้ได้เปลี่ยนแปลงพลวัต “เจ้าของบ้านในฐานะนายจ้าง” หากเจ้าของบ้านไม่ได้ว่าจ้างแรงงานทำงานบ้านโดยตรงและกรณีที่มีการทำงานนอกเวลาหรือไม่ได้อาศัยกับนายจ้าง มุมมองของนายจ้างเกี่ยวกับลักษณะความสัมพันธ์ต่อแรงงานเสมือนสมาชิกในครอบครัวของแรงงานอาจมีบทบาทน้อยลง ซึ่งอาจส่งผลให้มีการเน้นไปที่ทักษะแรงงานมากกว่ามุมมองด้านความสัมพันธ์ต่อแรงงาน ในกรณีของข้อมูลเชิงคุณภาพ แรงงาน**ทำงานบ้านที่ทำงานที่มองว่าเป็นบทบาทของผู้หญิงมากกว่า และเป็นงานที่ต้องทำในครัวเรือนซึ่งทำงานให้กับหลายครัวเรือน (ไม่ว่าจะผ่านตัวแทนหรือแพลตฟอร์มออนไลน์) ไม่เพียงแต่มีรายได้มากกว่าแรงงานทำงานบ้านที่ทำงานให้ครัวเรือนเดียวเท่านั้น แรงงานยังพูดถึงประโยชน์มากมาย** ทั้งการบริหารเวลาของตนเอง การมีรายได้พิเศษสำหรับงานที่ทำได้ดีหรืองานเสริม และมีอิสระมากขึ้น สิ่งนี้อาจพูดถึงคุณค่าที่มากกว่าในด้านทักษะของแรงงานทำงานบ้าน ซึ่งแรงงานไม่ได้ถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว

พี่เริ่มจากทำงานแบบไม่เต็มเวลา/นอกเวลาประมาณ 6 - 7 ปีแล้ว ตั้งแต่ตอนนั้น ก็ทำงานทุกวัน ไม่มีวันหยุด ยกเว้นว่าเป็นเรื่องสำคัญเท่านั้น โดยปกติจะเริ่มทำงาน 9.00 น. และเลิกงาน 17.00 น. แต่ก็ไม่ได้ไปบริหารจัดการเวลาในการทำงานให้หลายๆ ครัวเรือน ทุกเดือนจะได้ค่าจ้างประมาณ 30,000 บาท พี่จะคิดค่าจ้างเริ่มจาก 800 บาทต่อชั่วโมง (สำหรับคอนโดขนาด 2 ห้อง และทำงานน้อยกว่า 3 ชั่วโมง) ถึง 1,000 - 1,200 บาท สำหรับบ้านหลังใหญ่กว่า บางบ้านพี่คิด 5,000 - 6,000 บาทต่อเดือน ลูกค้าบางคนให้เงินพิเศษ ถ้าเขาพอใจกับคุณภาพงาน [แรงงานทำงานบ้านหญิงชาวไทย]

มีห้องทั้งหมดจำนวน 19 ห้อง โดยทุกอาทิตย์ จะใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมงต่อห้อง จะทำความสะอาดได้ประมาณ 6 ห้องต่อวัน โดยจะเริ่มทำงาน 8.00 น. และเลิกงาน 17.00 น. พี่ทำงาน 6 วันต่อสัปดาห์ และหยุดทุกวันอาทิตย์ มีรายได้ 13,600 บาทต่อเดือน สำหรับ 19 ห้องที่เป็นของนายจ้างคนเดียวกัน พี่สามารถหาเวลาหยุดตอนไหนก็ได้ แต่เจ้านายจ้างล่วงหน้า พี่คิดว่างานนอกเวลามีอิสระมากกว่า เมื่อทำงานเสร็จ จะกลับเมื่อไรก็ได้ ไม่ต้องรอว่าจะมีงานอะไรอีกหรือไม่ พี่บริหารจัดการเวลาของตัวเองได้ดีกว่า นอกจากนี้ ยังสามารถหางานนอกเวลาเพิ่มในเวลาว่างหากต้องการ ก็จะมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ปกติแล้วจะทำงานเสริมวันอาทิตย์ และคิดค่าจ้าง 300 - 400 บาทต่อห้อง [แรงงานทำงานบ้านหญิงชาวไทย]

เราทำงานนอกเวลาในอาคารหลายแห่ง ทำงาน 6 วันต่อสัปดาห์ จาก 9.00 น. ถึง 16.30 น. และหยุดทุกวันอาทิตย์ ได้รับค่าจ้าง 700 บาทต่อวัน แต่ถ้าบ้านค่อนข้างใหญ่ มีงานหลายอย่างที่ ต้องทำ จะคิดค่าจ้างประมาณ 1,000 บาท โดยจะได้รับค่าจ้างอย่างเดียว ไม่มีอาหารให้ [แรงงานทำงานบ้านหญิงชาวลาว]

พวกเขามั่นใจว่าศูนย์สามารถหาแรงงานที่มีคุณภาพให้ได้ แต่ถ้าเขาทำงานไม่ดี เราก็มีทางเลือกที่จะไม่รับหรือส่งกลับศูนย์ [นายจ้างหญิงชาวไทยของแรงงานข้ามชาติผู้ดูแลผู้สูงอายุ]

ความสำคัญของ “ลักษณะเฉพาะ” มีมากกว่า “ทักษะ” แสดงให้เห็นจากการที่นายจ้างให้สัมภาษณ์เพื่อตอบคำถามว่าเหตุใดจึงจ้างแรงงานข้ามชาติ

พื้คิดว่าคนไทยมีลักษณะบางอย่างที่พื้ไม่ชอบ ไม่มีความเกรงใจและประพฤติตัวไม่เหมาะสม ในกรณีของพื้ คนไทยมาหยิบอาหารของพื้ไปกินโดยไม่ถาม เมื่อเทียบกับแรงงานข้ามชาติ แรงงานไทยไม่ตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จ **แรงงานข้ามชาติมีความซื่อสัตย์และตั้งใจทำงาน** [นายจ้างหญิงชาวไทยของลูกจ้างทำงานบ้านนอกเวลา]

พื้ชอบแรงงานลาวมากกว่าเพราะ**แรงงานไทยส่วนใหญ่เกียจคร้านและไม่ทำงานเต็มที่** ส่วน**แรงงานจากลาวมาแบบตั้งใจ** เพราะมาหาเงิน เด็กไทยในคลองเตยโตหน่อยก็มีแฟนแล้ว [นายจ้างหญิงชาวไทยของแรงงานข้ามชาติผู้ดูแลผู้สูงอายุ]

เท่าที่เห็น น้องเค้าค่อนข้างเก่ง คงทำมาแล้วหลายที่จริงๆ มันไม่ใช่เรื่องราคาที่เป็นเรื่องสำคัญ มันคือความสะอาดและความเป็นส่วนตัวของลูกจ้างเพราะคนที่มียารได้ระดับหนึ่งเท่านั้นที่จะใช้บริการ ดังนั้นราคาต่ำสุดอาจไม่ใช่ตัวเลือกที่ดีที่สุดเสมอไป [นายจ้างชายชาวไทยของลูกจ้างทำงานบ้านนอกเวลา]

น้องน่าจะพร้อมเริ่มงานได้ทันที น้องมีลูกและก็ทำงานที่ตนเองเคยทำมาก่อนแล้ว น้องพูดไทยได้ไม่มีอุปสรรคด้านภาษา **คนในครอบครัวก็เห็นน้องเหมือนเป็นญาติของเรคนหนึ่ง** [นายจ้างหญิงชาวไทยของแรงงานข้ามชาติผู้ดูแลเด็ก]

► 2.3. แรงงานทำงานบ้านคนไทยไม่ได้รับการคุ้มครองด้านการประกันสังคมภาคบังคับที่กำหนดไว้สำหรับลูกจ้าง

ในขณะที่ลูกจ้างส่วนใหญ่ในประเทศไทยได้รับการคุ้มครองด้านการประกันสังคมภาคบังคับตามมาตรา 33¹⁴ แห่งพระราชบัญญัติประกันสังคม พระราชกฤษฎีกา พ.ศ. 2560 ได้ยกเว้นแรงงานทำงานบ้านโดยเฉพาะ มาตรา 39¹⁵ กำหนดไว้สำหรับผู้ที่เคยเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 แต่ไม่ได้มีนายจ้างแล้ว และประสงค์จะจ่ายเงินสมทบต่อเนื่อง ในกรณีของแรงงานทำงานบ้าน มาตรา 39 คุ้มครองเฉพาะคนไทย ที่เคยมีนายจ้างในระบบ และได้เปลี่ยนอาชีพไปเป็นแรงงานทำงานบ้าน ทั้งนี้ มาตรา 39 จะไม่ครอบคลุมสิทธิประโยชน์กรณีว่างงาน

บุคคลอื่นๆ ที่ไม่อยู่ภายใต้ความคุ้มครองมาตรา 33 และมาตรา 39 ได้รับคำแนะนำจากสำนักงานประกันสังคมให้ขึ้นทะเบียนผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ภาคสมัครใจ¹⁶ ซึ่งมีวัตถุประสงค์คุ้มครองผู้ประกอบอาชีพอิสระ ในกรณีของแรงงานทำงานบ้าน มาตรา

14 พระราชบัญญัติประกันสังคม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2558 มาตรา 33 “ให้ลูกจ้างซึ่งมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบห้าปีบริบูรณ์และไม่เกินหกสิบปีบริบูรณ์เป็นผู้ประกันตน

ลูกจ้างซึ่งเป็นผู้ประกันตนอยู่แล้วตามวรรคหนึ่งเมื่อมีอายุครบหกสิบปีบริบูรณ์ และยังเป็นลูกจ้างของนายจ้างซึ่งอยู่ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่าลูกจ้างนั้นเป็นผู้ประกันตนต่อไป”

15 พระราชบัญญัติประกันสังคม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2558 มาตรา 39 “ผู้ใดเคยเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 โดยจ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่าสิบสองเดือนและต่อมาเป็นผู้ประกันตนได้สิ้นสุดลงตามมาตรา 38 (2) ถ้าผู้นั้นประสงค์จะเป็นผู้ประกันตนต่อไป ให้แสดงความจำนงต่อสำนักงานตามระเบียบที่เลขาธิการกำหนด ภายในหกเดือนนับแต่วันสิ้นสุดความเป็นผู้ประกันตน

จำนวนเงินที่ใช้เป็นฐานในการคำนวณเงินสมทบที่ผู้ประกันตนตามวรรคหนึ่งต้องส่งเข้ากองทุนตามมาตรา 46 วรรคสาม ให้เป็นไปตามอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง ทั้งนี้ โดยให้นับถึงความเหมาะสมกับสภาพทางเศรษฐกิจในขณะนั้นด้วย

ให้ผู้ประกันตนตามวรรคหนึ่งนำส่งเงินสมทบเข้ากองทุนเดือนละครั้งภายในวันที่สิบห้าของเดือนถัดไป

ผู้ประกันตนตามวรรคหนึ่งซึ่งไม่ส่งเงินสมทบ หรือส่งไม่ครบจำนวนภายในเวลาที่กำหนดตามวรรคสาม ต้องจ่ายเงินเพิ่มในอัตราร้อยละสองต่อเดือนของจำนวนเงินสมทบที่ยังมิได้นำส่ง หรือของจำนวนเงินสมทบที่ยังขาดอยู่นับแต่วันถัดจากวันที่ต้องนำส่งเงินสมทบ สำหรับเศษของเดือนถ้าถึงสิบห้าวันหรือกว่านั้นให้นับเป็นหนึ่งเดือนถ้าน้อยกว่านั้นให้ปัดทิ้ง”

16 พระราชบัญญัติประกันสังคม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2558 มาตรา 40 “บุคคลอื่นใดซึ่งมิใช่ลูกจ้างตามมาตรา 33 หรือไม่อยู่ในบังคับแห่งพระราชบัญญัตินี้ อาจสมัครเข้าเป็นผู้ประกันตนตามพระราชบัญญัตินี้ได้ โดยแสดงความจำนงต่อสำนักงาน ทั้งนี้ คุณสมบัติ ของบุคคลดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

หลักเกณฑ์ และอัตราการจ่ายเงินสมทบ ประเภทของประโยชน์ทดแทนที่จะได้รับตามมาตรา 54 ตลอดจนหลักเกณฑ์และเงื่อนไขแห่งสิทธิในการรับประโยชน์ทดแทนให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

40 กลุ่มแรงงานเฉพาะคนไทย แม้ว่าแรงงานตามมาตรา 40 จะได้รับประโยชน์จากหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าของประเทศไทย แต่พระราชกฤษฎีกา พ.ศ. 2560 ฉบับนี้ได้จำกัดสิทธิและหลักประกันของแรงงานทำงานบ้านไว้ ทำให้แรงงานที่บาดเจ็บจากการทำงาน การคลอดบุตร และการว่างงาน ไม่ได้รับการคุ้มครอง นอกจากนี้แม้ว่ารัฐร่วมจ่ายเงินสมทบทั้ง 3 มาตรา อย่างไรก็ตามภายใต้มาตรา 40 ลูกจ้างเป็นผู้ส่งเงินสมทบแต่เพียงฝ่ายเดียว ในขณะที่ มาตรา 33 ทั้งนายจ้างและลูกจ้างเป็นผู้ส่งเงินสมทบ ข้อมูลจากการสำรวจแรงงานนอกระบบ ปี พ.ศ. 2561 พบว่ามีแรงงานทำงานบ้านเพียงร้อยละ 20 เท่านั้นที่ได้รับการคุ้มครองด้านการประกันสังคม **แรงงานไทยทุกคนที่สัมผัสงานในการศึกษาเชิงคุณภาพถือว่าตนเองได้รับความคุ้มครองตามโครงการประกันสังคมแบบใดแบบหนึ่ง** แม้ว่าการศึกษาดังกล่าวจะไม่มีข้อมูลเชิงสถิติ แต่ก็บ่งชี้ข้อสังเกตที่สำคัญ

ไซ [ผู้มีบัตรประกันสังคม] อย่างไรก็ตาม **พี่จ่ายเงินสมทบภายใต้มาตรา 39** นายจ้างกำลังพยายามขึ้นทะเบียนผู้ประกันตนให้พี่ตามมาตรา 33 แต่ไม่แน่ใจว่า [นายจ้างจะขึ้นทะเบียนตามมาตรา 33 ตอนไหน] พี่ให้เอกสารทั้งหมดกับนายจ้างเพื่อดำเนินการขึ้นทะเบียนแล้ว [แรงงานทำงานบ้าน/คนครัวหญิงชาวไทย]

ไซ **พี่จ่ายเงินสมทบประกันสังคมตามมาตรา 39** [แรงงานทำงานบ้านหญิงชาวไทย]

ไซ [พี่ยังคงจ่ายเงินสมทบกองทุนประกันสังคมอยู่] แต่ตอนนี้จ่ายตามมาตรา 39 เพราะไม่ได้ทำงานให้กับบริษัทแล้ว แต่ นายจ้างปัจจุบันช่วยจ่ายเงินสมทบมาตรา 39 ให้ครึ่งหนึ่ง จ่ายคนละประมาณ 200 บาท [เข้ากองทุนประกันสังคม] [แรงงานทำงานบ้านหญิงชาวไทย]

ตอนนีผมใช้มาตรา 40 ครับ เมื่อก่อนผมใช้มาตรา 33 ครับ [คนขับรถขายชาวไทย]

พี่ขึ้นทะเบียนมาตรา 40 ซึ่งเป็นภาคสมัครใจ ถึงแม้จะเป็นภาคสมัครใจ พี่เชื่อว่าอย่างน้อยก็รับประกันว่าพี่ได้รับสิทธิประโยชน์ขั้นต่ำที่ควรได้รับ อย่างไรก็ตาม พี่คิดว่าแรงงานทำงานบ้านควรได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับแรงงานประเภทอื่นๆ เช่นกัน ปัจจุบัน เมื่อพูดถึงการเกษียณอายุ แรงงานในระบบทุกคนมีสิทธิได้รับเงินบำนาญ แต่แรงงานทำงานบ้านไม่ได้รับ พี่ก็เลยพยายามเก็บออมให้มากขึ้นเพราะไม่อยากเป็นภาระใคร [แรงงานทำงานบ้านหญิงชาวไทย]

แม้จะเข้าถึงการคุ้มครองด้านการประกันสังคมมาตรา 39 หรือ มาตรา 40 **แต่ระดับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเงินสมทบและสิทธิประโยชน์ยังแตกต่างและสับสน** โดยแรงงานทำงานบ้านคนไทยจำนวนมากใช้วิธีอื่นในการดูแลตนเอง

พี่เชื่อว่ายังมีประโยชน์ [ที่จะการคุ้มครองด้านการประกันสังคมแก่ลูกจ้าง] อย่างไรก็ตาม มันไม่จ่ายเลยที่จะเข้ารับ **การรักษาพยาบาล เพราะโรงพยาบาลที่คุณลงทะเบียนกับกองทุน [ประกันสังคม] จะไม่อนุญาตให้คุณเปลี่ยนได้** งานที่พี่ทำต้องเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง และไม่มีทางที่พี่จะสามารถเดินทางไปโรงพยาบาลที่ลงทะเบียนไว้ในจังหวัดนนทบุรีได้ **ในกรณีเจ็บป่วย [และการรักษาที่โรงพยาบาลอื่น] พี่ต้องจ่ายค่ารักษาพยาบาลเอง** ส่วนกระบวนการเบิกจ่ายเป็นเรื่องที่น่าท้อใจมาก และพี่ไม่แน่ใจว่าจะสามารถเบิกค่ารักษาพยาบาลทั้งหมดคืนได้หรือไม่ [ผู้ดูแลหญิงชาวไทย]

พี่ยังไม่ได้อวางแผนอะไรไว้ **ยังมีอีกหลายสิ่งที่พี่ไม่เข้าใจเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์เงินบำนาญของประกันสังคม พี่ไม่เชื่อว่าเงินที่พี่จะได้รับจากกองทุนจะเพียงพอ** ดังนั้นพี่จึงเริ่มออม พี่อยากได้เงินบำนาญมากกว่าเงินบำเหน็จเพราะมันจะทำให้พี่มีรายได้ต่อเนื่องสม่ำเสมอไปตลอดชีวิต [แรงงานทำงานบ้าน/คนครัวหญิงชาวไทย]

พี่รู้แค่ว่าจะได้รับการรักษาฟรี แต่อย่างอื่นก็ไม่แน่ใจ [ว่ามีสิทธิประโยชน์อะไรบ้าง] [แรงงานทำงานบ้านหญิงชาวไทย]

► 2.4 แรงงานข้ามชาติทำงานบ้านไม่ได้รับการคุ้มครองด้านการประกันสังคมทุกกรณี

เนื่องจากมาตรา 33 ไม่ครอบคลุมแรงงานทำงานบ้าน และมาตรา 39 และมาตรา 40 กำหนดไว้สำหรับแรงงานไทยเท่านั้น **จึงไม่มีช่องทางการเข้าถึงการประกันสังคมสำหรับแรงงานข้ามชาติทำงานบ้าน ซึ่งเป็นแรงงานส่วนใหญ่ในงานบ้าน ข้อยกเว้นคือการ**

ให้รัฐบาลจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนตามอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง แต่ไม่เกินครึ่งหนึ่งของ เงินสมทบที่ได้รับจากผู้ประกันตนตามวรรคหนึ่ง”

คุ้มครองสุขภาพทางสังคม¹⁷ ภายใต้ประกาศกระทรวงสาธารณสุขเรื่องการตรวจสุขภาพและการประกันสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ พ.ศ. 2562 แรงงานข้ามชาติที่มีสถานภาพทางกฎหมายมีสิทธิซื้อประกันสุขภาพแรงงานข้ามชาติ โดยเป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนการขอใบอนุญาตทำงานการประกันสุขภาพมีเฉพาะในโรงพยาบาลของรัฐเท่านั้น และต้องซื้อจากโรงพยาบาลของรัฐที่แรงงานได้รับการตรวจสุขภาพ จากนั้นแรงงานจะได้รับบริการจากผู้ให้บริการ ซึ่งอาจเป็นเรื่องท้าทายสำหรับแรงงานที่เปลี่ยนนายจ้างและที่อยู่ สิทธิประโยชน์ ได้แก่ การตรวจสุขภาพประจำปี การรักษาพยาบาลทั่วไปรวมถึงการคลอดบุตรและทันตกรรม การรักษาพยาบาลฉุกเฉิน การป้องกันโรคติดต่อ และยารักษาโรคเอชไอวี/เอดส์

หนูไม่แน่ใจ [ถ้าป่วยแล้วจะเข้ารับการรักษาฟรีได้หรือไม่] ตอนที่ได้หนังสือเดินทางและใบอนุญาตทำงาน **หนูเข้าใจว่าต้องซื้อประกันสุขภาพแรงงานข้ามชาติที่คุ้มครองเวลาเจ็บป่วย หนูจ่ายเงินซื้อบัตรไปแล้ว แต่ยังไม่ได้** [แรงงานทำงานบ้านหญิงชาวเมียนมาร์]

ใช่ [หนูทราบถึงสิทธิประโยชน์ของประกันสุขภาพแรงงานข้ามชาติ] เชื่อว่ามีสิทธิรักษาพยาบาล และการคลอดบุตร หนูมีลูกชายวัยแปดขวบเกิดที่ประเทศไทย อย่างไรก็ตาม **[พอลอดลูก] หนูก็ต้องจ่ายค่าคลอด 2,000 บาท** [ด้วยเงินของหนูเอง] ปัจจุบันลูกชายไปอยู่กับแม่สามีในกัมพูชา [แรงงานทำงานบ้านหญิงชาวกัมพูชา]

[น้องมีบัตรประกันสุขภาพหรือยัง] มีแล้วค่ะที่ sw.นพรัตน์. **หนูมีประกันสังคมอยู่แล้ว**¹⁸ **แต่ไม่เคยไปโรงพยาบาลเลยยังไม่รู้ว่าต้องจ่ายเงินหรือเปล่าถ้าไปหาหมอ** [ผู้ดูแลเด็กหญิงชาวเมียนมาร์]

เรามีประกันสังคมค่ะ ใช่ เราไปทำบัตรชมพูมาก็มีประกันสุขภาพพร้อมแล้วจ่ายไปประมาณ 7,000-8,000 บาท [สนใจทำประกันสังคม ทำประกันสุขภาพไหม] **แต่หนูยังไม่ได้ทำ [ประกันสุขภาพ] แต่สามีมีครบทุกอย่าง** [ผู้ดูแลเด็กหญิงชาวเมียนมาร์]

หนูมี [ประกันสังคม] **เขาเรียกว่า [โครงการ] “30 บาท” หรือเปล่าคะ หนูไม่ต้องจ่ายเงินค่ารักษาพยาบาลเยอะเวลา หนูไปโรงพยาบาล** [แรงงานทำงานบ้าน/ผู้ดูแลผู้สูงอายุหญิงชาวเมียนมาร์]

ข้อมูลเชิงคุณภาพชี้ว่าแรงงานข้ามชาติผู้ให้ข้อมูลมีความเข้าใจผิดหรือความสับสนเกี่ยวกับการประกันสุขภาพอย่างมาก

เป็นไปไม่ได้ที่หนูจะขอลาป่วย หนูเคยป่วย แต่ไม่เคยไปโรงพยาบาล หนูลาพักสักสองวัน หนูไม่ทำโอที นายจ้างจะมีค่าอาหารให้เดือนละ 1,500 บาท หนูอาศัยอยู่กับนายจ้าง ถ้าต้องลาป่วยหลายวัน ก็จะไปหาญาติที่รามคำแหง **แต่ถ้าต้องเข้าโรงพยาบาลจริงๆ ก็จะไปโรงพยาบาลราชวิถีและจ่ายเงินสดแทนการใช้ประกันสังคม** [แรงงานทำงานบ้านหญิงชาวลาว]

[น้องมีบัตรประกันสังคมไหม] หนูมีแต่หนังสือเดินทาง ไม่มีบัตรประกันสังคม **นายจ้างเล่าไม่ได้ทำบัตรประกันสุขภาพให้** นายจ้างปัจจุบันกำลังทำหนังสือเดินทางใหม่ให้อยู่ [แรงงานทำงานบ้าน/ทำความสะอาดหญิงชาวเมียนมาร์]

[นายหน้าจ่ายค่าประกันสังคมแทนนายจ้างหรือไม่] ใช่ [น้องเคยใช้ประกันสังคมไหม] ไม่ **หนูไม่รู้เรื่อง [เกี่ยวกับสิทธิประกันสังคมที่คุ้มครองเลย] รู้แค่ว่าหนูถูกหัก [จากเงินเดือน] อีกแล้ว** ถ้าหนูต้องใช้ ค่อยถามนายหน้าเขา [ผู้ดูแลผู้สูงอายุหญิงชาวลาว]

ถ้าหนูไปหาหมอ หนูก็จ่ายค่ารักษาตามจริง ไม่แน่ใจ [ว่าจะไปที่ไหนดี] เพราะยังไม่เคยป่วย แต่หนูน่าจะไปไปที่ใกล้ที่สุด หนูคิดว่านายจ้างอาจจะช่วยก็ได้ โดยปกติแล้ว หนูลางานได้ครึ่งชั่วโมงหรือสองหรือสามชั่วโมงแล้วกลับไปทำงานโดยไม่ต้องลา [ผู้ดูแลเด็กหญิงชาวเมียนมาร์]

การเข้าถึงและความเข้าใจที่แตกต่างกันเกี่ยวกับการประกันสุขภาพแรงงานข้ามชาตินั้นมาจากสถานะทางเอกสารของแรงงานที่แตกต่างกัน เมื่อถามเกี่ยวกับการครอบคลุมของประกันสังคม แรงงานข้ามชาติทำงานบ้านให้ข้อมูล ดังนี้

หนูไม่มีสิทธิได้ประกันสังคม **หนูเข้าประเทศไทยด้วยวีซ่าท่องเที่ยวและไม่ได้จ้างผ่าน MOU** ตอนที่รัฐบาลประกาศให้ลงทะเบียนในช่วงโควิด-19 หนูก็ให้นายหน้าช่วยขึ้นทะเบียนและทำบัตรสีชมพู ตอนที่กำลังรอบัตรอยู่ ตอนนั้นจ่ายเงินให้นายหน้าไปประมาณ 16,000 ถึง 17,000 บาทค่าบัตรสีชมพู [แรงงานทำงานบ้านหญิงชาวลาว]

หนูเข้ามาประเทศไทยโดยไม่มีบัตร ตอนนั้นนายหน้าเรียกเงินประมาณ 3,000 บาท ตอนแรกไปทำงานบ้านแถวหัวลำโพง ถูกหลอกลาม หลังจากนั้นก็หนีไปทำงานแถวสมุทรปราการ ไม่ [ตอนนั้นหนูมีเอกสารแล้ว] ตอนที่รัฐบาลประกาศจดทะเบียน หนูก็รีบไปจดทะเบียนเลย [แรงงานทำงานบ้านนอกเวลาหญิงชาวกัมพูชา]

17 ได้รับการออกแบบเพื่อแบ่งเบาภาระที่เกิดจากความเจ็บป่วยและลดค่าใช้จ่ายทางอ้อมของโรคและความพิการ โดยปกติแล้ว การคุ้มครองสุขภาพทางสังคมจะได้รับจากการเข้าถึงการดูแลสุขภาพถ้วนหน้า ผ่านค่ารักษาพยาบาลในราคาที่สามารถจ่ายได้และการคุ้มครองทางการเงินในกรณีเจ็บป่วย

18 หมายถึง: ผู้สัมภาษณ์ระบุให้ผู้ให้ข้อมูลในที่นี้ น่าจะหมายถึงประกันสุขภาพแรงงานข้ามชาติ แม้ว่าจะเรียกว่า “ประกันสังคม” ก็ตาม

หนูใช้วีซ่าท่องเที่ยวเข้ามาเมืองไทย ช่วงก่อนโควิด-19 หนูก็ต้องไปต่อวีซ่าทุกเดือน หนูขอให้นายจ้างช่วยทำใบอนุญาตทำงานให้ถูกต้อง แต่พอมีการระบาดของโควิด-19 ก็เลยไม่ได้ทำ ต้องรอเปิด MOU ก่อน และก็ต้องรอฝั่งลาวให้เปิด MOU ด้วย ก็คุยกับนายจ้างเรื่องนี้เรื่อยๆ แต่นายจ้างมีประสบการณ์ไม่ดีเกี่ยวกับการทำใบอนุญาตทำงาน ลูกจ้างคนก่อนที่ ได้รับบัตรจากนายจ้างก็ออกไปทำงานที่อื่น ทำให้นายจ้างลังเลที่จะช่วยทำให้อีก แต่นายจ้างก็เห็นเราทำงานกับเขามาหลายปีก็เลยช่วยทำบัตรให้ [แรงงานทำงานบ้านหญิงชาวลาว]

หนูจ่ายเงินประมาณ 4,000 บาทให้นายหน้าเพื่อช่วยพาเข้ามาเมืองไทย เนื่องจากการระบาดของโควิด-19 ตอนนี้นี้ถ้าจะเข้าเมืองไทยต้องใช้เงินประมาณ 10,000 – 30,000 บาท และเข้ายากมาก ก่อนโควิด-19 จะเข้าเมืองไทยได้ง่ายกว่า **ตอนเข้ามา หนูไม่มีบัตรอะไรเลย** นายจ้างเลยพาไปทำเอกสาร นายจ้างออกค่าใบอนุญาตทำงาน 2 ปีให้ครึ่งหนึ่ง (ประมาณ 8,000-9,000 บาท) [ผู้ดูแลเด็กหญิงชาวเมียนมาร์]

► 2.5 ความสามารถในการจ่ายเงินสมทบตามกฎหมาย เป็นอุปสรรคที่จะให้ความคุ้มครองแรงงานทำงานบ้าน ในโครงการประกันสังคม

หนึ่งในข้อท้าทายที่สำคัญที่ระบุในการกำหนดให้แรงงานทำงานบ้านเข้าร่วมโครงการประกันสังคมคือความสามารถในการจ่ายเงินสมทบที่จำกัดของแรงงานทำงานบ้าน อย่างไรก็ตาม ข้อมูลเชิงคุณภาพชี้ว่า **แรงงานทำงานบ้านและนายจ้างส่วนใหญ่มีทัศนคติเชิงบวกเกี่ยวกับการจ่ายเงินสมทบประกันสังคม**

ผมคิดว่า (การจ่ายเงินสมทบ) นั้นคุ้มค่า ผมสามารถเข้ารับการรักษายาบาลให้หายได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย เนื่องจากได้รับการคุ้มครองจากกองทุนประกันสังคม ผมป่วยบ่อยเพราะเป็นโรคซึมเศร้า เป็นตั้งแต่ตอนที่แม่ของผมเสียชีวิตไปเมื่อสิบปีก่อน ค่ารักษายาบาลยังรวมค่ายาด้วย [พนักงานรักษาความปลอดภัยชายชาวไทย]

แน่นอน ผมยินดี [จ่ายเงินสมทบในกรณีค่ารักษายาบาล อุบัติเหตุ การว่างงาน ฯลฯ] [คนสวนชายชาวเมียนมาร์]

หนูยินดีจ่าย เพื่อนของหนูส่วนใหญ่ได้รับความคุ้มครองโครงการประกันสังคม เพื่อนบอกว่าโครงการนี้มีประโยชน์มาก นายจ้างหนูใจดี หนูเชื่อว่านายจ้างจะยินดีช่วยจ่ายเงินสมทบ แต่นายจ้างก็มีลูกน้องหลายคน ก็อาจจะจ่ายไม่ได้ [แรงงานทำงานบ้าน/ทำความสะอาดหญิงชาวเมียนมาร์]

ถ้า [การจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุน] จำเป็น และหนูมีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ **ก็ยินดีจ่ายเงินสมทบ** [แรงงานทำงานบ้านหญิงชาวลาว]

ผมยินดีจ่าย เงินสมทบประกันสังคม และเชื่อว่าบริษัทก็จะจ่ายเช่นกัน [คนขับรถชายชาวไทย]

เช่นเดียวกับแรงงานประเภทอื่นๆ ควรมีการคุ้มครองทางสังคม โดยผู้ให้บริการผ่านแพลตฟอร์ม นายจ้าง หรือลูกจ้าง **ควรมีส่วนร่วมในการจ่ายเงินสมทบประกันสังคม[ให้กับ]แรงงานทำงานบ้าน** รัฐบาลควรกำหนดอัตราค่าจ้างเป็นขั้นๆ เพื่อพิจารณาว่าควรจ่ายเงินสมทบเท่าใด [แรงงานทำงานบ้านหญิงชาวไทย]

ถ้ามันต้องจ่ายก็จ่าย มันไม่ใช่เรื่องเงิน แต่มันเป็นเรื่องที่จำเป็น [นายจ้างหญิงชาวไทยของแรงงานข้ามชาติผู้ดูแลผู้สูงอายุ]

ใช่แน่นอน [พ่ียินดีจ่ายเงินสมทบประกันสังคม] และ**คิดว่าถ้าแรงงานทำงานบ้านป่วยหรือประสบอุบัติเหตุ เหตุการณ์เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อเราเหมือนกัน** [นายจ้างหญิงชาวไทยของแรงงานข้ามชาติทำงานบ้านนอกเวลา]

พี่เชื่อว่า นายจ้างที่จ้างแรงงานทำงานบ้านจะต้องมีเงินระดับหนึ่ง เนื่องจากงานทำความสะอาดเป็นงานรองที่เราอาจทำได้ด้วยตัวเอง แต่เลือกที่จะไม่ทำเพื่อความสะดวกสบาย **สิ่งนี้แสดงว่าเราเต็มใจที่จะจ่าย ซึ่งในความเห็นของพี่ เราควรมีเงินเพียงพอในการร่วมจ่ายเงินสมทบ** [นายจ้างชายชาวไทยของแรงงานทำงานบ้านผ่านตัวแทน]

การตอบสนองของแรงงานข้ามชาติที่มีต่อแนวคิดเรื่องการจ่ายเงินสมทบนั้น มีความแตกต่างหลากหลายมากกว่า ด้านหนึ่งมีองค์ประกอบของความรับผิดชอบปรากฏขึ้น โดยแรงงานข้ามชาติแสดงความต้องการที่จะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเจ็บป่วยหรืออุบัติเหตุด้วยตนเอง ความรู้สึกพึ่งพาตนเองนี้อาจเกี่ยวข้องกับการไม่มีสถานภาพการย้ายถิ่นที่ถูกต้องและการบูรณาการเข้ากับสังคม หมายความว่าแนวคิดในการขอความช่วยเหลือหรือการสนับสนุนอาจทำให้การจ้างงานตกอยู่ในความเสี่ยง ในทางกลับกัน มีคำถามว่าประกันสังคมมีประโยชน์อย่างไรและแตกต่างจากการออมทรัพย์อย่างไร ในกรณีนี้อาจเกิดจากการขาดความเข้าใจว่า

สิทธิประโยชน์ของผู้ประกันตนนั้นมีแนวโน้มที่จะให้ประโยชน์มากกว่าเงินสมทบที่จ่าย อย่างไรก็ตาม ในทั้งสองกรณีนี้ มุมมองที่แตกต่างหลากหลายเกี่ยวกับการประกันสังคม น่าจะเป็นภาพสะท้อนของความเข้าใจในสิทธิประโยชน์ของกลุ่มแรงงานต่างถิ่น ซึ่งก็มีเหตุที่ทำให้เข้าใจได้เช่นนั้น เพราะขณะนี้การคุ้มครองที่มีอยู่เพียงอย่างเดียวคือโครงการประกันสุขภาพโดยสมัครใจ ที่มีให้เฉพาะแรงงานข้ามชาติที่มีใบอนุญาตทำงานเท่านั้น

ผมไม่แน่ใจ [ว่าจะจัดการอย่างไรถ้าเกิดอุบัติเหตุ] ผมคงไม่ [บอกเจ้านายเกี่ยวกับอุบัติเหตุ] เพราะไม่กล้า ถ้าผมเป็นคนทำให้เกิดอุบัติเหตุเอง ผมควรจ่ายเงินเอง [คนสวนชายชาวเมียนมาร์]

หนูไม่เห็นด้วยกับพี่ [ที่ว่าลูกจ้างทำงานบ้านควรได้รับการคุ้มครองประกันสังคมและจ่ายเงินสมทบ] เพื่อนของหนู [ที่ทำงานในโรงงาน] บอกให้ฟังเกี่ยวกับประกันสังคม ว่าส่วนใหญ่ไม่ได้รับสวัสดิการใดๆ เพราะไม่เคยป่วยเลย แถมยังต้องจ่ายเดือนละ 500 บาทอีก เพื่อนหนูส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับประกันสังคม [แรงงานทำงานบ้านหญิงชาวเมียนมาร์]

[คุณยีนดีที่มีการหักเงิน 400-500 บาทหรือไม่] มันก็เหมือนกัน (หัวเราะ) มันเหมือนกับการที่เราเก็บเงินไว้ที่เราเก็บเงินของเราเองก็เหมือนเราทำประกันสังคม [ผู้ดูแลเด็กหญิงชาวเมียนมาร์]

[น้องสนใจที่จะจ่ายเงินสมทบประกันสังคมไหม] หนูยังไม่รู้ แต่ไม่คิดว่าจะทำตอนนี้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ขึ้นอยู่กับว่ารัฐบาลจะกำหนดอย่างไร ส่วนตัวไม่คิดว่าจะทำ [เกี่ยวกับเงินสมทบของนายจ้าง] คิดว่าเป็นเรื่องของหนูเอง หนูก็ต้องจ่าย [ผู้ดูแลเด็กหญิงชาวเมียนมาร์]

3. บทสรุป

1. คำว่า “แรงงานทำงานบ้าน” เมื่อเชื่อมโยงกับการดูแลบ้าน การทำความสะอาด การทำอาหาร และการดูแลนั้น ครอบคลุมเนื้องานและทักษะที่หลากหลาย ซึ่งมักเกี่ยวข้องกับงานที่ผู้หญิงทำมาแต่ดั้งเดิม ที่ไม่มีค่าจ้างหากสมาชิกในครัวเรือนเป็นผู้ทำ ด้วยเหตุนี้จึงอาจทำให้มีความสับสนและผสมปนเประหว่างเนื้องานต่างๆ กับทักษะที่เกี่ยวข้อง และด้วยลักษณะความใกล้ชิดระหว่างลูกจ้างกับครัวเรือนจึงอาจทำให้คุณสมบัติลูกจ้างมีความสำคัญมากกว่าทักษะ
2. การยกเว้นไม่ได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายแรงงาน หมายถึง การไม่ได้รับการคุ้มครองเรื่องค่าจ้างขั้นต่ำและค่าล่วงเวลา ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปค่าจ้างของแรงงานทำงานบ้านหญิงที่ถูกอยู่แล้ว ยิ่งถูกลดไปอีก เนื่องจากชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน
3. ลักษณะงานบ้านที่ไม่ใช่งานของผู้หญิง และทำนอกตัวบ้าน จะมีค่าจ้างสูงกว่า (เช่น พนักงานรักษาความปลอดภัย) อาจเป็นเพราะตัวแทนและผู้ให้บริการมีบทบาทมากขึ้น กล่าวคือ ครัวเรือนไม่ใช่นายจ้าง และอาจเป็นเพราะคุณค่าที่ให้กับงานที่แต่เดิมเป็นของผู้ชายนั้นสูงกว่า ไม่ว่าในกรณีใดก็ตาม กรณีแรงงานทำงานบ้านที่ทำงานให้กับนายจ้างหลายคน ข้อค้นพบนี้อาจชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการแยกระหว่างทักษะกับคุณสมบัติในการเปลี่ยนมุมมองที่มีต่องานบ้าน
4. แม้จะมีการคุ้มครองประกันสังคมอยู่แล้ว แต่แรงงานทำงานบ้านคนไทยจำนวนมากก็ยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับแผนและสิทธิประโยชน์ของโครงการประกันสังคมของตนเอง
5. ในกรณีที่แรงงานข้ามชาติมีสถานภาพการเข้าเมืองไม่ปกติหรือมีการปรับสถานภาพทางกฎหมายหลังจากเข้ามาในประเทศไทย ความเข้าใจและการเข้าถึงการคุ้มครองด้านสุขภาพซึ่งก็คือการประกันสุขภาพแรงงานข้ามชาตินั้นมีทั้งเข้าใจถูกต้องและไม่ถูกต้อง สิ่งนี้น่าจะสะท้อนให้เห็นถึงระดับความคุ้มครองที่ต่ำสำหรับแรงงานข้ามชาติ และประสบการณ์ที่หลากหลายในการขอความช่วยเหลือสนับสนุนจากนายจ้าง
6. การสนับสนุนการจ่ายเงินสมทบเพื่อการประกันสังคมของผู้ให้ข้อมูลอยู่ในระดับสูง แรงงานข้ามชาติขาดความไว้วางใจและ/หรือความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ของการประกันสังคมมากกว่า ซึ่งน่าจะสะท้อนถึงระดับสิทธิประโยชน์ที่ต่ำที่แรงงานมองเห็นในโครงการความคุ้มครองที่ตนเองได้รับ

► บรรณานุกรม

International Labour Organization (ILO). 2016, Worker, Helper, Auntie, Maid? Working Conditions and Attitudes Experienced by Migrant Domestic Workers in Thailand and Malaysia. Available at: https://www.ilo.org/asia/publications/WCMS_537808/lang--en/index.htm

_____. 2015. Employers' Perspectives Towards Domestic Workers in Jordan. Available at: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---arabstates/---ro-beirut/documents/publication/wcms_429584.pdf

_____. 2011. C189: Domestic Workers Convention (No. 189). Available at: https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C189

Thailand, Department of Employment. 2021. Statistics of Registered Migrant Workers in Thailand in November 2021. Available at: https://www.doe.go.th/prd/assets/upload/files/alien_th/427111426d06f1444cae7e5f5a9b2791.pdf

Thailand, National Statistical Office (NSO). 2018. Informal Employment Survey. Available at: <https://www.nso.go.th/sites/2014en/Pages/survey/Social/Labour/The-Informal-Employment-Survey.aspx>

_____. 2018. Thailand Informal Employment Statistics.

การคุ้มครองในภาคปฏิบัติ: ข้อท้าทายและมุมมองของแรงงานทำงานบ้านในการเข้าถึงการคุ้มครองทางสังคมในประเทศไทย

ในขณะที่ผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่ในประเทศไทยได้รับการคุ้มครองภาคบังคับภายใต้พระราชบัญญัติประกันสังคม มาตรา 33 แต่แรงงานทำงานบ้านกลับถูกจำกัดให้ได้รับสิทธิประโยชน์ที่น้อยกว่าโดยมาตราอื่นของพระราชบัญญัติประกันสังคม แรงงานข้ามชาติทำงานบ้านนั้นถูกยกเว้นจากการคุ้มครองทุกมาตรา รายงานสรุปนี้แสดงให้เห็นถึงประสบการณ์ของแรงงานทำงานบ้านที่พยายามเข้าถึงการคุ้มครองทางสังคมในประเทศไทย โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงคุณภาพกับนายจ้างและแรงงานทำงานบ้านชาวไทยและแรงงานข้ามชาติที่ทำงานบ้าน และมีรายละเอียดสำคัญที่ค้นพบดังนี้

1. คำว่า “แรงงานทำงานบ้าน” เกี่ยวข้องกับการดูแลบ้าน ทำความสะอาด ทำอาหาร และงานดูแลคนในบ้าน ครอบครัวและทักษะที่หลากหลาย
2. แรงงานทำงานบ้านหญิงมีค่าจ้างที่ต่ำกว่าแรงงานชาย แต่กลับมีชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน
3. งานบ้านที่โดยปกติเป็นลักษณะของงานที่ไม่ใช่งานสำหรับผู้หญิง และต้องทำงานนอกตัวบ้าน (เช่น งานรักษาความปลอดภัย) ให้ค่าจ้างที่สูงกว่า
4. แรงงานทำงานบ้านที่ทำงานหลายแห่ง มองการทำงานลักษณะนี้ว่า มีอิสระมากกว่า ในขณะที่เดียวกันมีรายได้มากกว่าด้วย
5. แรงงานทำงานบ้านคนไทยจำนวนมาก ยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับแผนและสิทธิประโยชน์ภายใต้การประกันสังคมของตน แม้จะมีการคุ้มครองการประกันสังคมอยู่แล้ว
6. ในกรณีที่แรงงานข้ามชาติไม่มีสถานะทางกฎหมายหรือได้ปรับสถานภาพทางกฎหมายหลังจากเข้ามาในประเทศไทยแล้ว แรงงานข้ามชาติเหล่านี้ยังมีความเข้าใจและการเข้าถึงโครงการประกันสุขภาพแรงงานที่แตกต่างกันและสับสน ในกรณีนี้หมายถึงการประกันสุขภาพแรงงานข้ามชาติ
7. การสนับสนุนเพื่อจ่ายเงินสมทบกองทุนประกันสังคมของผู้ให้ข้อมูลอยู่ในระดับสูง
8. แรงงานข้ามชาติขาดความไว้วางใจและ/หรือความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ของการประกันสังคม ซึ่งน่าจะสะท้อนถึงระดับของสิทธิประโยชน์ที่ต่ำที่แรงงานเห็นจากการคุ้มครองที่ตนได้รับ

รายงานฉบับนี้เป็นความร่วมมือระหว่างโครงการสร้างเสริมศักยภาพเพื่อส่งเสริมการลงทุนที่คำนึงถึงเพศสภาพในการสร้างงานที่มีคุณค่าในภาคเศรษฐกิจใส่ใจ (The Care Economy Project) และโครงการส่งเสริมคุ้มครองสิทธิแรงงานข้ามชาติ (TRIANGLE in ASEAN) ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกระทรวงการต่างประเทศและการค้า รัฐบาลออสเตรเลีย และ Global Affairs Canada รัฐบาลแคนาดา

ilo.org

ILO Regional Office for Asia and the Pacific
United Nations Building
Rajdamnern Nok Avenue
Bangkok 10200, Thailand

T: +662 288 1234
F: +662 280 1735
E: BANGKOK@ilo.org
W: ilo.org/asiapacific

